מנורת המאור — לימוד המצות ע"מ לעשותן וללמדן

ענין המצות

יחיש כל איש יקריב יחריש חוקי האל לבוש גאוה

שומר תורה וירא מצוה על מצחו פרק זה התוה

רצון שוחר מצות בוחר ישכון לעד בתי שלוה

אוה בימים חפץ חיים יעשה מצות משה צוה

לאור מאור אדיר נאור בהם יאור כי נר מצוה.

אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו, ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד והשבתי חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם. גרסינן במ' ע"ז בפרק קמא, אם בחוקותי תלכו, אין אם אלא לשון תחנונים, שנאמר אם נא מצאתי חן בעיניך. אם בחקתי תלכו, יכול אלו המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם הרי מצות אמורות כאן, הא מה אני מקיים, להיות עמלין בתורה. וכל מי שאינו לומד המצות ועושה אותן כאלו כפר בעקר. כדגרסי' בספרי ואם לא תשמעו לי ולא תעשו, מה ת"ל ולא תעשו, יש לך אדם שאינו למד אבל עושה, ת"ל ואם לא תשמעו לי. ולא תעשו, הא כל שאינו למד אינו עושה. או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה, אבל אינו מואס באחרים, ת"ל ואם בחוקותי תמאסו, הא כל שאינו למד ואינו עושה, סוף שהוא מואס באחרים. או יש לך אדם שאינו לומד ואינו עושה ומואס באחרים, אבל אינו שונא את החכמים, ת"ל ואת משפטי תגעל נפשכם, הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים, סוף שהוא שונא את החכמים. או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים, אבל מניח אחרים לעשות, [ת"ל לבלתי עשות, הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים], סוף שאינו מניח לאחרים לעשות. או יש לך אדם שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושושנא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות, אבל מודה במצות שנאמרו בסיני, ת"ל את כל מצותי, הא כל שאינו למד ואינו עושה ומואס באחרים ושונא את החכמים ואינו מניח לאחרים לעשות, סוף שאינו מודה במצות. או יש לך אדם שיש בו כל המדות האלו אבל אינו כופר בעקר, ת"ל להפרכם את בריתי, הא כל שיש בו כל המדות הללו סוף שהוא כופר בעיקר.

אבל הלומד המצות על מנת לעשות, ומלמד לאחרים, ומעשה אותן לעשותן, יחיה ויאריך ימים. כדגרסי' בואלה הדברים רבה, כי המצוה הזאת וגו', הה"ד כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא. א"ר חייא קילורית לעין, מלוגמא למכה, כוס עקרין לבני מעים. קילורית לעין, דכתי' (תהלים יט, ט) מצות ה' ברה מאירת עינים. מלוגמין למכה, דכתי' (משלי ג, ח) רפאות תהי לשרך. כוס עקרין לבני מעים, דכתי' (משלי ג, ח) ושקוי לעצמותיך. ד"א כי חיים הם למוצאיהם, למי [ש]ממציא אותם לאחרים, ולכל בשרו מרפא, לרמ"ח איברים שבו. וגרסינן במדרש תנחומא החזק במוסר אל תרף נצרה כי היא חייך. משל לאחד שהיה מושלך בים, והושיט הקברנט את החבל ואמ' לו, אחוז בחבל זה ואל תניחהו, שאם הנחתו אין לך חיים. כך אמ' הב"ה לישראל, כל זמן שאתם מודבקין במצות אתם חיים, שנאמר ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. וגרסי' בואלה שמות רבה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. יש לאומות העולם שופטים ויש לישראל שופטים. משל לחולה שנכנס הרופא לבקרו. אמ' לבני ביתו, האכילוהו כל מה שמבקש. נכנס אצל אחר, אמ', הזהרו שלא יאכל דבר פלוני ודבר פלוני. אמרו לו, לראשון אמרת כל מה שהוא מבקש יאכל, ולזה אמרת לא יאכל. אמ' להם, הראשון לא יחיה, לפיכך אמרתי יאכל כל מה שהוא מבקש, אבל זה שיחיה אמרתי הזהרו בו. כך יש לאומות שופטים ואין עוסקין בתורה ואין עושין אותה, שנא' (יחזקאל כ, כה) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, אבל לישראל נתתי המצות אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. אמ' הב"ה, לפי

שהרביתי עליכם דינין אני מרבה עליכם שכר. הזהרתי אתכם על כל מצוה, שהיא חייך, שנא' (קהלת ח, ה) שומר מצוה לא ידע דבר רע.

וגרסי' בירושלמי פרקא בתרא דמס' יבמות, ת"ר מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול. באו והודיעו את ר' חנינא בן דוסא. שעה ראשונה אמ' להם שלום, שניה אמ' להם שלום, שלישית עלתה. אמ' לה, בתי, מי העלך. אמרה, זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהגו. אמרו לו, וכי נביא אתה. אמ' להם, לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא אמרתי דבר שהצדיק נתעסק בו יכשל בו זרעו. אמ' לו ר' אחא, אעפ"כ מת בנו בצמא. אמ' להם, וסביביו נשערה מאד, מלמד שהב"ה מדקדק עם סביביו אפי' כחוט השערה. ר' חנינא אמר, מהכא אל נערץ בסוד קדושים רבה, פי' שהב"ה הוא חזק בעולם הזה עם קדושיו, ומביא עליהם הייסורין בעולם הזה, כדי שיהיו נקיים מעונותיהם לעולם הבא. ופירש"י שנחוניא היה חופר שיחין בדרכן של עולי רגלים, והיו מתכנסין בהן המים, והם ובהמתם שותין מהן. שעה ראשונה אמ' להם שלום, שעדיין יכולה לחיות, וכן בשעה שניה, אבל בשלישית, שאינה יכולה לחיות, אמ' להן עלתה, דאיפשיט ליה שאותו הדבר שהיה אביה עוסק בו לדבר מצוה שלא יכשל בו זרעו. וזכר של רחלים, אילו של יצחק אבינו ע"ה. וזקן אחד מנהגו, זה אברהם אבינו ע"ה. וגרסי' במ' פסחים בפרק ראשון, אמ' ר' אלעזר, שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן. דתנן איסי בן יהודה אומר, ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלהיך, מלמד שתהא פרתך רועה באגם ואין חיה מזיקתה, תרנגולתך רועה באשפה ואין חולדה מזיקתה. והלא דברים קל וחומר, ומה דברים שדרכן להזיק אין מזיקין, שאין דרכן להזיק על אחת כמה וכמה. אין לי אלא בהליכה, בחזרה מנין, ת"ל ופנית בבקר והלכת לאוהלך, מלמד שתמצא אוהליך בשלום.

גדולה מצוה שמנחלת לעושיה חיים בעולם הזה ובעולם הבא. בעולם הזה מנין, שנאמר שמור מצותי וחיה, וכתי' (דברים ד, מ) ושמרת את חוקיו ואת מצותיו אשר אנכי מצוך היום אשר ייטב לך ולבניך אחריך ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך כל הימים. ובעולם הבא מנין, דתנן ר' אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת קנה לו פרקליט אחד, פי' מליץ טוב שיליץ בעדו להצילו מדינה של גיהנם ולהנחילו חיי העולם הבא. ותרגם יונתן בן עוזיאל מליצי רעי, פרקליטי חברוי. והעובר עבירה אחת קנה לו קטיגור אחד, פי' שטן רע שישטין עליו לפני הקב"ה. וגרסינן במדרש תלים זבחו זבחי צדק ובטחו אל ה'. תאני ר' חייא, ושמרתם את משמרתי, שמרו במשמרתי, אני ה' אלהיכם, מזומן אני לתת שכרך. אמ' הב"ה, פשטו ידיכם במצות ובטחו עלי שאני משלם שכרכם. נתת שמחה בלבי. אמרו ישראל לפני הב"ה, רבונו של עולם, על ידי שפשטו אומות העולם ידיהם בשבע מצות השפעת להם טובה בעולם הזה במתן שכרן, אנו שנצטוינו בתרי"ג מצות על אחת כמה וכמה שתשפיע עלינו טובות לעולם הבא, לפיכך כשאנו רואין שלותן של אומות העולם אנו שמחין. הוי נתת שמחה בלבי. ר' יהושע בן לוי אומר, משל למלך שעשה סעודה, והכניס את האורחין והושיבן על פתח פלטרין שלו, והיו רואין את הכלבים שיוצאים ובפיהם פסיונין ותרנגולות וראשי עגלים. התחילו אומרים, ומה הכלבים כך, סעודה בעצמה על אחת כמה וכמה. הוי נתת שמחה בלבי. וכתיב (תהלים טז, ו) חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי, ר' יוחנן אומר, שכרן של מצות שפרה עלי. וגרסי' בויקרא רבה ר' מני ורבנין. ר' מני אומר, כל מה שהבריות מגדלין מצות ומעשים טובים בעולם הזה, הב"ה מזריח להם את השמש, דכתי' (קהלת א, ה) וזרח השמש ובא השמש. ורבנין אמרי, כל מה שהצדיקים מגדלין מצות ומעשים טובים בעולם הזה, הב"ה מחדש להם פניהם כגלגל החמה, שנא' (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. וגרסי' בואלה שמות רבה ר' יהודה ב"ר סימון פתח, רבות בנות עשו חיל, זה אדם הראשון שנצטווה על שש מצות, שנא' (בראשית ב, טז) ויצו ה' אלהים וגו', נח שנצטווה על אבר מן החי, שנא' (בראשית ט, ד) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, אברהם אבינו ע"ה נצטווה על המילה, יצחק אבינו ע"ה חינכה לשמונה ימים, [יעקב על גיד הנשה, יהודה על היבמה, אבל בסיני נצטוו על תרי"ג מצות, רמ"ח מצות עשה, כנגד רמ"ח איברים שיש באדם, וכל אבר ואבר אומר לו לאדם, בבקשה ממך, עשה המצוה הזאת עמי, ושס"ה מצות לא תעשה, כנגד ימות החמה, שהם שס"ה יום,] וכל יום ויום אומר לו לאדם, בבקשה ממך, אל תעשה בי עבירה זאת].